

Anyaggyűjtés

Elkészült az általunk tervezett 165 szociolingvisztikai interjú, melyek a szegedi vizsgálat mintáját adják. Az interjúk archiválása, digitális másolatok készítése befejeződött, így kb. 370 órányi digitalizált hangfölvételt készítettünk a 2013–2015 közötti szegedi nyelvhasználatról. A mintába tartozó interjúk mellett fölvtünk további 10 interjút olyan híres szegediekkel, akiknek a beszéde érdekes kutatásunk céljai szempontjából. A kutatás terepmunkája során jelentősen hátráltatott bennünket a potenciális adatközlők részéről megnyilvánuló általános bizalmatlanság (különösen a hangfelvétel készítés miatt) és az együttműködés hiánya, ezért maga az adatfölvétel lényegesen tovább tartott a tervezettnél, és az adatközlők felkutatásában részben az „ismerős ismerőse” módszerhez kellett folyamodnunk. Nehezítette a kutatás előkészítését és az anyaggyűjtést az is, hogy junior munkatársaink egyike a projekt első évének végétől már doktorandusz hallgatóként folytatta tudományos pályáját, így helyére új munkatársat kellett fölvennünk és betanítanunk. Ez azonban nem jelentett olyan súlyú problémát, mint a főntebb említett elzárkózás az adatközlők részéről.

Archívum

A „Szeged nyelve” hangarchívum számára több jelentős gyűjteményt fölktattunk, így többek között az időközben (2013) elhunyt Lele József szegedi néprajzkutató gyűjteményét (mely egyetlen analóg példányban létezett csak), Bálint Sándor hangfelvételeit, melyek Tombác János (zsombói parasztember) meséit tartalmazzák és más Szeged környéki hangfölvételeket, például egyetemi oktatók, kutatók több évtizedes analóg hanganyagait, melyek a szegedi nyelvjárás korábbi állapotát őrizték meg.

Lejegyzés, feldolgozás

Kiválasztottuk az adataink lejegyzésre és kódolására megfelelő programot (ELAN) és elsajátítottuk annak használatát. Mivel az ELAN program alkalmazásával kapcsolatban akkor még nem támaszkodhattunk hazai szakterületi tapasztalatokra, ezért megszerveztük, hogy egy neves külföldi szociolingvista (Naomi Nagy, University of Toronto) vezessen be minket a program használatába. A tanulási folyamat sok időt és energiát vett igénybe. Ezután kialakítottuk saját lejegyzési és kódolási szabályzatunkat, melyet a fölmerülő problémák nyomán folyamatosan pontosítottunk a kutatás első szakaszában. A lejegyzés, kódolás elveit és szabályait azután egy lejegyzési szabályzatban foglaltunk össze. Az interjúk lejegyzése során sikerült a 165 fős szegedi minta egy teljes korcsoportjának (14–16 éves korosztály) összes interjút az ELAN-ban lejegyezni és kódolni (30 interjú). További harminc interjú lejegyzése és kódolása is befejeződött az idősek (hatvan év fölöttiek) korcsoportjából. A 165 fős minta interjúi közül további kb. húsznak elkészült egyszerű szövegfájlként való lejegyzése. A mintába nem tartozó interjúk kb. felének lejegyzése és kódolása is megtörtént. Elemző munkánk első összefoglalása a most megjelenő *Szeged nyelve a 21. század elején* című kötet (Gondolat Kiadó, 2016, 264 oldal), melyben az elemzések mellett a kutatás módszertani, elméleti kérdéseiről is részletesen szólnunk, hiszen elsőként végeztük el egy teljes vidéki nagyváros nyelvhasználatának fölmerését a modern szociolingvisztika eszközeivel. A kutatás kereteinek kialakítása és a terepmunka előkészítése során olyan problémákkal szembesültünk, amelyeknek megoldására eddig nem voltak kísérletek a hazai nyelvtudományban.

A kötetben az elméleti-módszertani kérdések mellett a szegedi vizsgálat mintájának két „szélső” korcsoportjának, a legfiatalabbaknak és legidősebbeknek adatait kvantitatív módszerekkel dolgoztuk föl a nyelvhasználat és nyelvi attitűdök szempontjából. A nyelvhasználati kvantitatív vizsgálatban részletesen bemutatjuk és összehasonlítjuk a két említett korosztály ő-zését és tájszóismeretét. A nyelvi attitűdök fölárása során fény derül

arra, hogyan viszonyulnak adatközlőink szegedi tájnyelvhez, annak egyedi jelenségeihez és más nyelvváltozatokhoz. A két generáció attitűdjeinek összevetése fontos tanulságokkal szolgál a szegedi tájnyelv (és annak meghatározó jelenségei, például az *ö*-zés) várható további sorsáról – annak ellenére is, hogy kutatásunk látszólagos idő-vizsgálat. Része a kötetnek a szegedi nyelvjárásra vonatkozó eddigi szakirodalom teljes igényű összefoglalása is.

A kutatás megismertetése szakmai rendezvényeken

A kutatás eredményeit hazai és nemzetközi konferenciákon tartott előadásaink révén sikerült megismertetnünk a szakterület képviselőivel. Az alábbi konferencia előadásokat tartottuk a projekt időtartama alatt.

1. Németh Miklós: A jövő nyelvtudományi kutatásának forrásai. Előadás az ELTE 2. Forráskonferencián, Budapest, 2014. május.
2. Németh Miklós: A szegedi *-hon/-hön* ragról. Előadás A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei VIII. konferencián, Szegedi Tudományegyetem, 2014. április.
3. Bagi Anita – Németh Miklós – Molnár Mária: Van-e olyan, hogy „az adatközlő nyelvhasználata”? Egy *ö*-ző szegedi adatközlő kalandjai a SZÖSZI-vel két felvonásban. Előadás a 18. Élőnyelvi Konferencián. Nyitra, 2014. szeptember 18–20.
4. Berente Anikó – Kontra Miklós – Sinkovics Balázs: Született *ö*-zők, *gyüttmönt*-ek és *mekögő*-k nyelvhasználatának és nyelvi attitűdjeinek összefüggései. Előadás a 18. Élőnyelvi Konferencián. Nyitra, 2014. szeptember 18–20.
5. Kontra Miklós: Some methodological problems in the Szeged Sociolinguistic Interviews. Előadás a 18. Élőnyelvi Konferencián. Nyitra, 2014. szeptember 18–20.
6. Németh Miklós - Bagi Anita - Molnár Mária: *Ö*-zés szabályok nélkül. Előadás a Nyelvelmélet és dialektológia Konferencián, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, 2014. november.
7. Molnár Mária – Sinkovics Balázs: Nyelvjárás nyilvános térben – egy közéleti szereplő beszédeinek nyelvjárásiassága. Előadás a Nyelvelmélet és dialektológia Konferencián, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, 2014. november.
8. Németh, Miklós – Kontra, Miklós – Sinkovics, Balázs: Two fieldworkers' effects on a respondent's language use in Szeged, Hungary. 8th International Conference on Language Variation and Change. Leipzig, 27–29, May 2015.
9. Berente Anikó – Molnár Mária – Sinkovics Balázs: Attitűd és nyelvi identitás két szegedi középiskola diákjainál. Előadás a VI. Dialektológiai Szimpozion. Dialektológiai kutatások az ezredforduló után című konferencián. Szombathely, 2015. szeptember 2–4.
10. Kontra Miklós – Németh Miklós: Két szegedi középiskola tanulóinak *ö*-zése. Előadás a VI. Dialektológiai Szimpozion. Dialektológiai kutatások az ezredforduló után című konferencián. Szombathely, 2015. szeptember 2–4.
11. Molnár Mária – Sinkovics Balázs: Módszertani problémák és adatfeldolgozás a SZÖSZI-ben. Előadás a VI. Dialektológiai Szimpozion. Dialektológiai kutatások az ezredforduló után című konferencián. Szombathely, 2015. szeptember 2–4.

12. Németh Miklós: Beszélhet-e magyar ember és nélkül? Előadás A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei IX. című konferencián. 2016. április 27–28.
13. Sinkovics Balázs: Dugonics András Etelkája és a Szeged környéki nyelvjárás. Előadás A nyelvtörténeti kutatások újabb eredményei IX. című konferencián. 2016. április 27–28.
14. Kontra Miklós – Molnár Mária: A beszéd és a beszélő megítélése az ő-zés gyakorisága alapján. Előadás a 19. Élőnyelvi Konferencián. Marosvásárhely, 2016. szeptember 7–9.
15. Németh Miklós: Az idős korosztály ő-zése Szegeden a SZÖSZI interjúi alapján. Előadás a 19. Élőnyelvi Konferencián. Marosvásárhely, 2016. szeptember 7–9.
16. Sinkovics Balázs: A szegedi idős korosztály nyelvi attitűdjei. Előadás a 19. Élőnyelvi Konferencián. Marosvásárhely, 2016. szeptember 7–9.

A VI. Dialektológiai Szimpozionon elhangzott 9., 10., és 11. számú előadással kapcsolatban megjegyzendő, hogy azok írott változatait elkészítettük. Lektorálás után közlésre elfogadták mindháromat a kötet szerkesztői, de a megjelenés várható időpontjáról nem rendelkezünk információval. A közlemények között e három tételt (a megjelenés évszámának hiányában) nem tudtuk föltüntetni. Mindhárom közleményben szerepel, hogy az OTKA támogatása keretében készültek.

A kutatás eredményeinek hasznosítása/hasznosulása az oktatásban

Különbféle egyetemi kurzusokon mutatjuk be kutatásunk módszertanát és eredményeit:

- a) 2015-ben kurzust indítottunk nyelvtudomány iránt érdeklődő hallgatók számára az ELAN használatával, a terepmunkával és az adatfeldolgozással kapcsolatos tapasztalatainkról.
- b) A magyar MA és magyartanár MA szakos szegedi hallgatók szociolingvisztika előadásainak anyagába beépültek a Szegedi Szociolingvisztikai Interjú kutatási tapasztalatai és eredményei.
- c) A 2016-ban meghirdetett Érdekes nyelvészet egyetemi kurzus anyagába beépítettük a Szegedi Szociolingvisztikai Interjú kutatás tapasztalatait a módszertan és az eredmények megismertetésével.
- d) A 2016 szeptemberében indult Bölcsész szabadegyetem keretében kurzust hirdettünk Szeged nyelvéről az egyetem falain kívülről érkező érdeklődőknek.

A kutatás eredményeinek megismertetése szélesebb körben

1. A kutatás folyamán igyekeztünk a helyi nyomtatott és elektronikus sajtóba és az országos sajtóban, valamint a szegedi helyi rádiókban és televízióban népszerűsíteni tudományos vállalkozásunkat. Ezzel kettős célunk volt: részint, hogy a szegedi lakosság minél szélesebb körben értesüljön a vizsgálatról és szívesebben működjön velünk együtt, részint az, hogy a kutatás céljairól, értelméről közérthető megfogalmazásban tudjuk tájékoztatni a tudomány világán kívül tevékenykedő embereket.

2. Az utóbbi három évben a Kutatók Éjszakája tanszéki programjában minden alkalommal hangsúlyos szerepet kapott a szegedi nyelvhasználati vizsgálat. A hivatalos tanszéki honlapon és a tanszéki Facebook oldalon is közzéteszünk minden fontosabb eseményt, mely a kutatáshoz kapcsolódik.

A kutatás jelentősége a tudományos utánpótlás nevelésében

Igen jelentős eredménynek tartjuk, hogy a kutatócsoport junior munkatársai közül hárman választották a tudományos pályát azzal, hogy doktori képzésre jelentkeztek az SZTE nyelvtudományi doktori iskolájába. Egyikük már abszolutóriumot szerzett, választott területe a szociolingvisztika. Másik junior kutatónk a neurolingvisztikát választotta témájául (ő harmadéves), harmadikuk pedig a történeti szociolingvisztikát (ő most kezdte tanulmányait). Mindhárman jelentős kutatói tapasztalatokkal rendelkeznek, és ezek megszerzésében igen jelentős szerepe volt annak, hogy munkatársként részt vettek kutatásunkban. A projekt időtartama alatt több alkalommal adtak elő a kutatócsoport tagjaként konferenciákon és szakmai rendezvényeken.